

ANNO

A kötelező olvasmányok, könyv nélkül tanulandó versek
és prózai szövegek jegyzéke
a magyar nyelvből és irodalomból*

a) Kötelező olvasmányok

Azért közöljük ezt a jegyzéket, hogy tanulóink a nagy szünidőben a kellemes olvasgatást a hasznossal köthessék össze.

I. osztály: Andersen válogatott meséi, Benedek Elek vagy Arany László magyar népmeséi, Defoe: Robinson, Grimm válogatott meséi, Herczeg Ferenc: Mesék, Móra: Dióbél királyfi, Petőfi gyermekversei, Rákosi Viktor: Egy tutaj története.

II. osztály: Amicis: Szív, Gaál Mózes: Anyai szív, Jakab Ödön: Argirus, Jókai: A csodagyermek, Michaelis Karin: Bibi vagy Ring B.: Peik, Móra: Kincskereső kis kődmön vagy Rab ember fiai, Petőfi családi vagy válogatott elbeszélő költeményei, Twain Mark: Koldús és királyfi.

III. osztály: Arany: Az első lopás, Fazekas: Ludas Matyi, Gárdonyi: Egri csillagok, Jókai: A nagyenyedi két fűzfa, Kisfaludy Károly: Mátyás király, Mikszáth: A két koldúsdíák, Petőfi válogatott költeményei (leírások), Rákosi Viktor: Korhadt fakeresztek.

IV. osztály: Arany: Jóka ördöge, Baksay: Nagymama karácsonya, Gárdonyi: Az én falum, Jókai: Kedves atyafiak, Kisfaludy Károly: kérők, Mikszáth Kálmán: A beszélő köntös vagy A kis primás, Móricz: Légy jó mindhalálig, Petőfi: Bolond Istók.

V. osztály: Arany: Toldi estéje, Baksay: Patak banya, Gárdonyi: Isten rabjai, Gyulai: Egy régi udvarház utolsó gazdája, Herczeg: Pogányok, Jókai: Az új földesúr, Mikszáth: Szent Péter esernyője, Zrínyi: Szigeti veszedelem (részletek), Török áfium (részletek).

VI. osztály: Nagydai cigányok, Arany: Buda halála, Arany: Toldi szerelme (részletek), Herczeg: Bizánc, Jókai: Egy magyar nábob, Jókai: Kárpáthy Zoltán, Jókai: Sárga Rózsa, Shakespeare: Julius Caesar, Sophokles: Antigone, Vörösmarty: A két szomszédvár.

VII. osztály: Csokonai: Dorottya, Gvadányi: Egy falusi nótárius budai utazása, Kátona: Bánk-bán, Kazinczy: Pályám emlékezete, Kármán: Fanni hagyományai, Kölcsey: Egy emlékbeszéd, Mikes: Törökországi levelek, Riedl: A magyar irodalom főirányai.

VIII. osztály: Csíky, Szigeti vagy Szigligeti egy drámája, Erdélyi írótól szemelvények, (Nyíró, Kós, Tamási), Eötvös: A falu jegyzője, Jósika: Abafi, Kemény: Zord idő, Madách: Az ember tragédiája, Riedl: Arany János, Vörösmarty: Csongor és Tünde vagy más drámája.

b) Könyv nélkül tanulandó versek és prózai szövegek jegyzéke

Nyomatékosan felhívjuk a tanulók figyelmét arra, hogy a könyvnélküli megtanulásra kijelölt verseket tanulják meg s az előző osztályok részére kijelölt verseket ismél-

* Részlet, a Karcagi református nagykun gimnázium 1943/44 évi értesítőjéből

teljék át, mert a magyar irodalomnak e gyöngyszemeit lelki életünk maradandó kincseiül szánjuk, s az érettségi vizsgálatokon számon kérjük.

I. osztály: Arany János: Családi kör, Isten Kardja (részek), Itthon, Rege a csodaszarvasról (részek), Babits Mihály: Turáni induló, Gyulai Pál: A szél és a nap, Éji látogatás, Hadnagy uram, Krisztus és a madarak, Kisfaludy Károly: Szülőföldem szép határa, Kölcsey Ferenc: Himnusz, (1. és utolsó versszak), Népdalok: Debrecennek vagy egy vize..., Édesanyám is volt nékem..., Mi fehérlik..., Vagyok olyan legény..., Petőfi Sándor: Arany Lacinak, Falu végén kurta kocsmá, Füstbe ment terv, János vitéz (részek), Távolból, Szabolcska Mihály: Egy nap meg egy este, Vörösmarty Mihály: Szózat (1. és 2. versszak).

II. osztály: Arany János: Both Bajnok özvegye, Mátyás anyja, Rozgonyiné, Szibinyáni Jank, Garay János: Az obsitos (részek). Népdalok: Elment az én rózsám..., Felszállott a páva..., Nem anyától lettél..., Petőfi Sándor: A jó öreg kocsmáros, A pusztá télen, Befordultam a konyhára, Egy estém otthon, Fürdik a holdvilág, István öcsémhez, Megy a juhász számonon, Reményik Sándor: A régi határkő, Végvári: Három szín, Vörösmarty Mihály: A szegény asszony könyve.

III. osztály: Arany János: A fülemile, Szondi két apródja, Balassa Bálint: Katona ének, (részek), Kölcsey Ferenc: Himnusz, Lévay József: Mikes, Petőfi Sándor: A Tisza, Csataban, Nemzeti dal, Úti leveleiből (részek), Thaly Kálmán: Ocskay Lászlóval való ének, Varga Gyula: Ébresztő, Végvári: Eredj, ha tudsz, Vörösmarty Mihály: Szózat (végig).

IV. osztály: Toldi (részek, de legalább 3 éneknyi terjedelemben). Ábrányi Emil: Magyar nyelv, Áprily Lajos. A rím, Berzsenyi Dániel: A magyarokhoz, Kölcsey Ferenc: Huszt, Petőfi Sándor: Arany Jánoshoz, Az alföld, Bolond Istók (részek), Kutyakaparó, Mi boldog pestiek, Sári néni, Téli világ.

V. osztály: A föl-földobott kő, Fölszállott a páva, Arany János: A walesi bárdok, Toldi estéje (részek), Balassa Bálint: Borivóknak való, Könyörgés Istennek, Ének Szent László királyról (részek), Kazinczy Ferenc: Tövis és virágok-ból egy-két epigramma, Kisfaludy Károly: Mohács (részek), Kossuth Lajos: Beszéd a haderő megadása ügyében (részek), Kölcsey Ferenc: Parainesis (részek), Zrínyi dala, kuruc dal: Most jöttem Erdélyből. Sylvester János: Az Új-testamentum bevezetése (rész), Thaly Kálmán: Balogh Ádám nótája, Esztergom megvételéről (részek), Tompa Mihály: A madár fiaikhoz, Zrínyi Miklós: Szigeti veszedelem (részek).

VI. osztály: Ady Endre: Az Úr érkezése, Arany János: Ágnes asszony, Fiamnak, Széchenyi emlékezete (részek), Tetemrehívás, Vágy, Vojtina ars poeticájából (részek), Babits Mihály: Arany Jánoshoz, Berzsenyi Dániel: A közelítő tél, Fohászkodás, Csokonai Vitéz Mihály: Szerlemdal a csikóbőrös kulacshoz (részek), Petőfi Sándor: Dalaim, Magyar vagyok, Reszket a bokor, Szeptember végén, Temetésre szól az ének, Vörösmarty Mihály: A merengőhöz, Búcsú (részletek), Kis gyermek halálára, Szép Ilonka (részletek), Zalán futása (részletek).

VII. osztály: Amade László: Katona ének, Apáti Ferenc, Cantilena (részek), Balassa Bálint: Bocsásd meg Úristen..., Berzsenyi Dániel: Osztályrészem, Csokonai Vitéz Mihály: A reményhez, A tihanyi echóhoz, Szegény Zsuzsi a táborozáskor, Faludi Ferenc: Forgandó szerencse (1. vsz.), Tarka madár, Gyöngyösi István: Kemény János emlékezete (részek), Janus Pannonius: Epigrammák, Katona József: Bánk Bán (részek), Kisfaludy Sándor: Himfy szerelmei, (1 dal a Kesergő Szerlemből, 1 a Boldog

Szerelemből), Kuruc költeményeik: Csínom Palkó, Nyalka kuruc, Mária siralom (részek), Zrínyi Miklós: Epigrammák.

VIII. osztály: Ady Endre: Az Értől az Óceánig, Én nem vagyok magyar? Párizsban járt az ősz, Arany János: Bolond Istók (részek), Epilógus, Ősszel (részek), Toldi szerelme (részek), Áprily Lajos: Kolozsvári éjjel, Bajza József: Az apáca, Czuczor Gergely: Három bokor, Riadó (1. vers.) Eötvös József: Végrendelet, Erdélyi József: Igazán, Juhász Gyula: Isten háta mögött. Kosztolányi Dezső: Csillagok, Madách Imre: Az ember tragédiája (részek), Népdalok: Amerre én járok..., Rózsa vagy, rózsa vagy..., Reményik Sándor: Tölem, Szabolcska Mihály: Akácfavirág, Tompa Mihály: Télen-nyáron..., Utolsó verseiből, Tóth Árpád: Jó éjtszakát! Tóth Kálmán: Füttyül a szél, Vajda János: Az üstökös, Húsz év múlva, Vörösmarty Mihály: A vén cigány (részek), Magyarország címere.

A rendkívüli idők minden magyartól s a magyar ifjúságtól is fokozott komolyságot és kötelességteljesítést követelnek. Meg vagyunk róla győződve, hogy e fokozott követelményeknek intézetünk növendékei is teljes szellemi és fizikai felkészültségükkel igyekeznek eleget tenni. Amit az iskolában el nem végeztek, végezzék el otthon, hogy a továbbhaladásnak semmi akadály ne legyen. Minden kétes esetben forduljanak itthonmaradt tanáraikhoz, akik a legnagyobb készséggel adják meg a szükséges útbaigazítást. Azonkívül vegyék ki részüket képességük szerint minden honvédelmi és közérdekű szolgálatból, amelyre munkájuk felhasználható s legyenek már most munkásai és előharcosai egy szebb és boldogabb Magyarországnak!

Hogyan látják a fentieket a szakemberek a XXI. században

Kötelező olvasmányok és memoriterek listája 1943-ból

Mostanában szokás a PISA-felmérésekre hivatkozni. A legutóbbi 2003-ason gimnazistáink elsők (megelőzve a finneket, ami nagy szó), szakközépiskolásaink a mezőny alsó harmadában helyezkednek el, szakmunkástanulóink pedig sereghajtók (Mexikó után, ami nagy szégyen). Úgy hírlik, hogy az oktatási miniszter orvosolni kívánja a bajt: egy olyan csodaszert keressen, amellyel ellátni a szakmunkásképzőket, melyekről a tanulnivaló olvasás nélkül sajátítható el, képek, ábrák segítségével. Persze, a tanulmány külföldi, és jó drága. Nem volna célravezetőbb és olcsóbb normális körülményeket teremteni és normálisan tanítani?

Néhányan az 1980-as évek elejétől folyamatosan írjuk-mondjuk, hogy baj van az elemi olvasástanítási módszerekkel, baj van az olvastatással, sőt az irodalom anyagával is. Az olcsó megoldás az volna, ha szembenéznének a hibákkal, és a gyerekek kedvére, ám józan szigorral építenék fel a tananyagot. Ehelyett az alsó tagozatos oktatás oda van lökve a szabadpiacnak. Olvasni meg lehet tanítani a gyerekeket okos módszerrel, egy ábécéskönyv és egy füzet segítségével, ehelyett munkafüzetek tömegével tere-

lik el a figyelmet a lényegről. Nem kellene nehéznek lennie az iskolatáskának. 1966-ban kezdtem tanítani, s mióta az eszemet tudom, az oktatásirányítók mindig tananyagcsökkentésről prédikáltak, most is ez a szólam. Hamis szólam, mert a kreativitás és a problémamegoldó képesség az ismeretekkel növekszik – ezt még az új pedagógiai lexikon is megírja –, az örökös csökkentés zsákutca. Az úgynevezett felfedezettő módszereken is el kellene gondolkodni: tisztességesen el kellene magyarázni a gyerekeknek az anyagot. A nyolcvanas évek elején megmondtuk, hogy az új módszerek polarizálják a gyerekeket, s íme: most következett be igazán a sarkulás: óriási a szakadék a válogatott gyerekek és a maradék között, pedig Eötvös József még népnevelésben és jó átlagos színvonalban gondolkodott, mondván, hogy a demokráciához művelt embertömegek szükségeltetnek.

Nézzük a listát!

Első pillantásra az tűnik fel, hogy az olvasmányok mennyisége kb. tízszerese a mai követelménynek, a memoritereknél évfolyamonként tízszeres az arány. Mindez összefüggésben van azzal, amit a folyamatos tananyagcsökkentésről fentebb mondtam. A memoriterek csökkentéséről, szinte törléséről pedig az a téves nézet tehet, mely szerint a memoriter mechanikus tevékenység, mi pedig gondolkodni tanítunk. Csak arról feledkeznek meg a mindig új s új pedagógiai szlogeneket hangoztatók, hogy az emberi nyelv lényegéhez tartozik a memória. Memória nélkül nyelv sincs, ember sincs. A régi tanárok azt mondták – a 19. századi pedagógiai lapokban sokat lehet ezt olvasni –, hogy a gyerek azt tudja, amit memorizált...

Az olvasmányok nehézségi foka, az adagolás fokozatossága jobb, mint most. A nyolcosztályos gimnáziumban kell gondolkodnunk, az I. osztály megfelel az általános iskola 5. osztályának. Itt meséket olvastatnak. 6. osztályban szerepel a *Kincskereső kisködmön*, amit a pártállami időszakban levittek elemi szintre, 4-be, s ott nehéznek bizonyult. Most sok tanító a nagy szabadság szellemében nem is tanítja, s így kimarad a gyerekek életéből, ami baj. *Amicis Szív* című megható ifjúsági regénye is jó helyen van a kisködmön társaságában, ma már azt sem tudják, micsoda. A fokozatosság kérdésköréhez még azt kell tudnia a mai olvasónak, hogy az irodalommal párhuzamos nyelvtani anyag az első három évben rendszeres nyelvtan volt (ráépülve az alsó tagozatos mondattani alapú előkészítésre), majd retorika (1938 után szerkesztéstan), stilisztika, poétika következett, végül nyelvtörténet és egyéb érdekességek. Nem nyögették a felsőbb osztályokban a leíró nyelvtant, megtanították az alsóbb osztályokban, tudását természetesnek vették, az érettségén sem kérdezték. Ebből a felosztásból legalább három, számunkra érdekes dolog következik. 1. A nyelvtannal és a retorika-stilisztika-poétika hármasságával párhuzamosan olvastatás folyt. Volt az elemi iskola után olvastatás, olvasási készségfejlesztés! (Ugye, most azt fedezik fel némelyek, hogy az olvasási készségfejlesztést az alsó tagozat után is folytatni kell.) Csak az utolsó két évben volt irodalomtörténeti összefoglalás, ezzel szemben ma irodalomtörténet van a felső tagozaton. 2. Jóval több a listán az ifjúsági irodalom, mint manapság. Régóta mondják, mondjuk, hogy a 10-14 éves korosztálynak ne tanítsanak nagyképp módon irodalomtörténetet, korai, s olvastassanak ifjúsági irodalmat is, hiába. A tanárképzőkön nincs is gyermek- és ifjúsági irodalom. 3. Az irodalomtörténet elkezdése következtében régi magyar irodalom olvastatása ismét felbukkan hetedikben, s ez már azért is jó, mert érettebb fejjel könnyebb a régi műveket olvasni.

Az olvasmányok minőségét több szempontból is elemezhetjük. Az olvasmányanyag modern, abban az értelemben, hogy elmegy 1943-ig, elsősorban az erdélyi írók vonatkozásában (*Reményik, Áprily, Kós, Tamási, Nyíró*). Véleményem szerint a 20. századi magyar irodalomnak több vonulata van: a *Nyugat* körén kívül egyenlő súllyal esik-eshetne latba az *Erdélyi Szépművészeti Céh* irodalma, a népi írók mozgalma, s a hazai polgári vonulat, melynek a listán *Herczeg Ferenc* a képviselője. A mai iskolában jözszerével csak a nyugatosokat tanítják. Gimnazista voltam, amikor a *Kortársban* megjelent a népi írók rehabilitálása. Önképzőkori (!) tanáraim éves programnak a népi írók ismertetését jelölték ki, rám *Erdélyi József* jutott. Tanárként még tanítottam őket, olvasmány volt a *Kiskunhalom* és a *Puszták népe*. A mai tantervekből törölték a népi írókat (különbféle lektorálásokban számtalanszor szóvá tettem, hiába). *Herczeg Ferenc*ről tanulmányaim során egy szót sem hallottam, már tanárként olvastam el a *Bizáncot* és a *Pogányokat*, máig nem értem, miért fosztják meg a mai ifjúságot ezektől az élvezetes művektől. A mai gyerek az erdélyi vonulatról sem hall sokat, fájjalom, hogy *Áprily* szinte nincs a tananyagban, pedig verseiből a gyerekek megtanulhatnak, hogy a modern-egzisztencialista életérzés kifejezése is lehet formailag tökéletes. A régi olvasmánylista mindenképpen sokoldalúbb, mint a maiak, még akkor is, ha hiányzik – ami érthető – *József Attila* (öt még olyan kortárs nagyságok sem ismerték el, mint *Osvát*, aki például nem közölte a *Medáliákat*).

Egy régi kollégám, *Csonka Ferenc* tanár úr mondogatta, hogy az irodalmi tananyag egy nagy vízfej: a hatalmas 20. századi fej egyre nő (bár féloldalasan), és lassan elfogy alóla a test, a régi magyar irodalom. Ma már *Vörösmartyról* keveset tudnak a diákok, kiseposzairól semmit, *Eötvös* nevét nem ismerik, *Jósikáról*, *Kemény Zsigmond*ról nem is beszélve. Egyébként lelkes fiatal tanár koromban olvastattam az *Abafit*, a *Zord időt*, *Kisfaludy Károlyt*, a *Szigeti veszedelemből* a fiúk maguk szerveztek szavalókorust, s tudták az *Éj monológját*. *Gvadányi* vagy *Baksay!* *Czuczor* vagy *Gyula!* *Himfy* vagy *Tóth Kálmán!* Ugyan! A 2000. évi kerettanterv előkészítése nagyrészt azzal telt el – részt vettem az értekezleteken -- , hogy egy kollégával kellett örökösen vitázni, mert ki akarta dobni az olvasmányok közül még a *Légy jó mindhalálíg*-ot is. Végül kierőszakolta, hogy *Jókai* regényének egy részletét (!) kell csak a gyerekeknek elolvasniuk. Milyen bölcs a régi lista, hogy az *Új földesúrral* kezd *Jókai* nagy regényeinek az olvastatását! A legkönnyebb és a leginkább a mának szóló regénnyel! És milyen jó, hogy az *Egy magyar nábob* és a *Kárpáthy Zoltán* követi!

Természetesen, lehet azzal érvelni, hogy telik az idő, növekszik az anyag, de a mai diák nem sokat tud *Nagy Lászlóról* és *Nagy Gáspárról* sem, szegény *Vácz Mihályról* nem is beszélve. Még *Szabó Magdát* sem olvastatják, pedig igazán sok ifjúsági műve van. Az is igaz, hogy a mai listákon nagyobb teret kapnak a világirodalmi olvasmányok.

A régi listán – távlatból nézve – szerepelnek elhagyható írók, akik régen divatosak voltak, de az idő rostáján kihulltak. *Jakab Ödön* derék tanárember volt, meséket, elbeszéléseket is írt, bevallom, nem olvastam. *Rákosi Viktorról* tudom, hogy népszerű volt, a *Korhadat fakesztréket* jó regényként emlegetik, lehet, hogy az adott korosztály kedvelné, nekem kimaradt az életemből. *Gárdonyitól A láthatatlan embert* viszont felvenném a listára, belegendoltak-e, hogy a modern világirodalom viszonylatában is milyen korszerű a mondanivalója?

Érdekesképpén ide írom, hogy 1987-ben amerikai egyetemistáknak tanítottam magyar irodalmat – angol fordításban olvasták a műveket Jókaitól Ottlikig – , s ked-

venc írójuk *Jókai* volt, minden elérhető könyvét elolvasták (jó volt a fordítója), s nagyon szerették *A láthatatlan embert* és a *Különös házasságot*, egy másik kurzusomon 1991-ben a *Mondják meg Zsófikának* volt a sláger.

Manapság divatos allűr tiltakozni a kötelező ellen. Önkifejezők vagyunk. Jelenits Istvánnak van egy szép esszéje a kötelezőről. Ebben kifejti, hogy a kötelező elleni tiltakozás mélységesen önző, individualista álláspont, hiszen egész életünk tele van kötelességekkel, kezdve attól, hogy az anyának kötelessége gondoskodnia csecsemőjéről. Egyébként a szülők többsége hálás, ha a tanár hétvégi vagy nyári olvasást ír elő, mert idő van bőven, s nem lehet mindig csellengéssel vagy a számítógépen való lógással agyonütni az időt.

A memoritert a tanárnak is tudnia kell, nem javíthat könyvből! Hol van ma az a magyartanár, aki tudja a listán szereplő műveket? Egyáltalán tudunk-e helyettük más műveket? Grétsy László még ma is tud több, mint ezer verset. Én már a memóriamentes generációhoz tartozom, de azért sok verset tudtam, mert sokat szavaltam. A mai gyerekek nagyon kevés verset tanulnak. Nagyon nagy kár. Nagyon nagy baj.

Kármán Mór – aki *Eötvös József* nagy iskolaszervezője volt – azt tanította, hogy az iskola mindenekelőtt nevelő iskola. A nevelőiskolának pedig az a célja, hogy beillesse a gyereket a mindenkori társadalomba, mégpedig az adott nemzet társadalmába. A nemzethez tartozáshoz pedig az szükséges, hogy ismerjük, jelenével és múltjával egyetemben. Ezt az ismeretet szolgálja – többek között, ám alapvetően – a magyar irodalom ismerete. Most mire nevel az iskola?

ADAMIKNÉ JÁSZÓ ANNA

Gondolatok a Karcagi Gimnázium irodalomjegyzékéről

Úgy látom, hogy a magyar irodalom tanítása nehéz igen nehéz feladat a pedagógus számára. Eleve a gyerekek többsége nem szívesen olvas, a felső tagozatban pedig már verset sem szeretnek tanulni. Ennek biztosan több összetevője van: túl sok időt vesz igénybe, nem mindig értik amit olvasnak, értelmezni pedig nem nagyon képesek. A memoriterek száma és terjedelme a mai gyermekek számára irreálisan hosszú.

A technika fejlődése is kedvez ennek a tendenciának, mivel a leleményesebb gyermekek az Internetről töltik le az olvasónaplókat, elemzéseket, így még sokszor azt a fáradtságot sem veszik, hogy kézírással átmásolják azokat. A memoriterek megtanulása pedig „csak egy jegy” megbukni miatta nem lehet. Ezért nagy felelősség az, hogy milyen könyveket, verseket teszünk kötelezővé, kedvet csinálunk, vagy eleve kudarcra ítéljük az irodalom tanítását Nem könnyű feladat, mivel a számítógép, a tévé által közvetített erkölcsi értékek, nagyon nehezen egyeztethetők össze az irodalmi alkotásokban felmerülő kérdésekkel, felvetésekkel. (Ezért van a XIX. líráját, epikáját egyszerűen nem szeretik a gyerekek, nem tudnak mit kezdeni ezekkel az azokban tükröződő értékekkel, érzelmekkel.)

A „Függelék”-ben szereplő I–V. osztályos kötelező olvasmány lista, gyakorlatilag a mai I–VIII. osztályig szerepel az előirt tananyagban, de évfolyamonként maximum két három művel. A nyárra ajánlott olvasmányok közül pedig a gyerekek jó esetben elolvasnak egy-két könyvet.

Ma általános iskolában a „Függelék” VI–VII–VIII. osztálynál szereplő művek szinte taníthatatlanok, mivel egyedül feldolgozni képtelenek, a terjedelmük miatt sokan kézbe sem veszik. Többségük a középiskolai tananyagban található.

A „Függelék” felsorakoztatja az adott év végéig, a magyar irodalom szinte teljes skáláját, így képet alkothattak a legkiválóbb írók, költők műveiről. Ma nem, hogy egy általános iskolásnak vagy akár egy középiskolásnak, hanem – minden bántás nélkül úgy gondolom –, hogy egy magyartanárnak is becsületére válik, ha mindegyikből, legalább egy-egy sor a fejében van, és azt idézni is tudja.

BÁCSKAINÉ NAGY JUDIT

Kötelező irodalom – memoriterek az 1940-es években

A „rendkívüli idők” kötelező olvasmányainak egykori gimnáziumi jegyzéke a nem rendkívüli időkben is mintául szolgálhatna. A válogatás nemcsak esztétikai minőséget, de nevelői koncepciót is tanúsít. A magyar irodalom javából válogatva irányt mutat a szellemi és erkölcsi értékek felé a diákoknak. Aki ezt az olvasmányjegyzéket és a kötelező memoriter anyagát összeállította, tudta, hogy a tanárnak nemcsak ismereteket kell átadni és számonkérni, hanem az embernemesítés, a lelki-szellemi felkészítés munkáját is el kell végeznie. Tudta, hogy az irodalom kiváló kötőanyag a fiatalok érzelmi igényei és nép, nemzet, haza erkölcsi követelményei között.

Mai tanár – egyetemi szinten is – csak irigyelheti az egykori kollégákat, a követelmények arányai miatt is. Ami egykor középfokon természetes követelmény volt, az ma felsőfokon is inkább csak vágyalom, különösen a könyv nélkül megtanulandó szövegeket tekintve.

Akkor például a Toldi-ból „három éneknyi” memoriter volt kötelező, most jó, ha magyar szakos tanárjelöltek egy-két sort tudnak fejből idézni Arany műveiből. Úgy változtak a követelmények azóta, hogy közben egyre veszítjük értékeinket, világdivatok sodrásában élünk, önfeledten szörfözünk a világhálón és közben elveszítjük magunkat is.

Kérdés, hogy lesz-e erő és kellő akarat még időben visszatérni egy valóságos emberi és nemzeti értékrendhez, újabb „rendkívüli idők”-et elkerülendő. Lesz-e tanárnemzedék, mely tud és akar tanulni az elődök nevelői elhivatottságából?

BÍRÓ ZOLTÁN

Egy mai magyartanár első benyomásai a kötelező olvasmányok és a memoriterek (versek, prózai szövegek) listájáról

A függelékben a gimnáziumi első osztálytól – évfolyamokra lebontva – a VIII. osztályig megtalálható a kötelező olvasmányok felsorolása.

Első olvasatra feltűnik, hogy a gyermekkori fejlődést és a korosztályi sajátosságokat figyelembe véve a meséktől, az ifjúsági regényektől indulnak ki a korabeli irodalomtanárok. A klasszikusnak számító *Andersen*, *Grimm* válogatás mellett a gyermeki fantáziát ma is megmozgató *Robinson* – történet is kötelező. A magyar meseirodalom

értékei is hasznos és kötelező olvasmány: *Benedek Elek, Móra Ferenc, Herczeg Ferenc*. Úgy gondolom, hogy az olvasás megszerettetéséhez (amely szerintem elsődleges cél) is megfelelő ez a válogatás. Már az elsősöknél figyeltek a tanárok a műfaji keveredésre is, hiszen a próza mellett a versek olvasására is igyekeznek rávenni a nebulókat.

Petőfi költeményei közül a második osztályos tanulónak meg kell ismernie a családi verseket, illetve elbeszélő költeményeinek bizonyos darabjait. Ebben az évfolyamban már az ifjúsági regények kerülnek előtérbe.

Harmadik osztályban a magyar irodalomnak olyan remekeit kell olvasni, amelyek történelmi eseményeket, korokat idéznek fel. Újra téma *Petőfi*, még pedig a leíró versei. *Arany János* itt szerepel először, majd felmenő rendszerben minden további évfolyamon: az életkori sajátosságoknak megfelelően *Arany* több és több alkotása lesz követelmény. Hasonlóan, *Jókai* életművének regényei is több évfolyamon átívelően kötelezőek. A legtöbb *Jókai-mű* a VI. osztályosok részére van előírva. Ugyanebben az évfolyamban *Szophoklész* és *Shakespeare* remek drámái is elolvasandók.

A befejező évfolyamon az irodalom szemezget az erdélyi írók műveiből is.

Összességében az irodalomtanítás a magyar irodalom alkotásait emeli ki, ezeket helyez nagyobb hangsúlyt. A világirodalom jelentős alkotói kimaradnak a jegyzékből.

A könyv nélkül megtanulandó versek és prózák között az első két tanévben és nyolcadikban magyar népdalok memorizálása is követelmény. Vannak versek, amelyek megtanulása részenként és évfolyamonként van előírva, s így jutnak a végére a diákok: Pl.: *Kölcsey: Himnusz; Vörösmarty: Szózat*. A memoriterek között bőven találunk olyan alkotót, aki az adott tanév kötelező olvasmányai között nem szerepel. A teljesség igénye nélkül pl.: elsőben *Babits* – vers vagy *Kisfaludy, Arany* alkotása. Ötödikben *Ady, Balassi...* és még folytathatnám a sort. A szó szerint megtanulandó irodalmi alkotások a magyar irodalomhoz tartoznak, és leginkább a hazaszeretet, a magyarság, a hazafiság, a magyar történelem jelentős korszakát dolgozzák fel.

Az előírt memoriterek minden tanévben bőségesek, mert „a magyar irodalomnak e gyöngyszemeit lelki életünk maradandó kincseiül szánjuk, s az érettségi vizsgálatokon számon kérjük.” Az irodalom tanításának a könyv nélkül megtanulandó része, mintegy az életbe kikerülő diákok – a leérettségizettek, az „érettek” – számára útravalóul is szolgálnak a lélek építése, emelése céljából.

A világ nagyot változott azóta! Vajon a mai diákok hogyan fogadnák ezeket a kötelező olvasmányokat, illetve a szó szerint megtanulandó verseket, prózai részeket? Ma is meg kell szeretetni az olvasást a tanulókkal, ma is értékes alkotásokat kell a kezükbe adni a világ – és magyar irodalomból egyaránt, de más művészeti ágakból is. Azonban a mai fiatalok már mások, másféle dolgok érdeklik őket, és az internettel kitágult világban a lehetőségeik is kibővültek. Nekik itt, a jelenben másféle módon kell helyt állniuk, de természetesen az örök érvényű értékekkel – magyarságtudat, hazaszeretet, szerelem, szeretet – együtt.

GÁTI CSILLA

Egy dokumentum margójára

Elgondolkodtató az a jegyzék, amely az 1942-43. tanév nyolcosztályos gimnazistái számára a kötelező olvasmányok és a könyv nélkül megtanulandó költemények címét

tartalmazza. Elgondolkodtató, mert arra késztet, hogy összevessük azt a maival – keresve a kettőben a rokon és az idegen vonásokat.

Az összehasonlítást nehezíti, hogy az említett jegyzék egy merőben más struktúrára épült, és nem ismerjük igazán az ezt a tananyagszerkezetet szabályozó tantervet sem. A kért művek alapján csak következtetni tudunk rá.

Rokonszenves mindkét célmeghatározás. A kötelező olvasmányok esetében arra biztat, hogy „...a kellemes olvasgatást a hasznessal...” kössék össze. Ez 62–63 évvel ezelőtt igen hatékony motiváció lehetett. Ma azonban legfeljebb csak a "hasznos" motiválhatja a középiskolásokat a napi négy, négy és félórás tévé-, Internet-, számítógéps- b. fogyasztás mellett. Most inkább ezek a médiumok jelentik a kellemest a könyv helyett! A memoriterek „...lelki életünk maradandó kincséül szánjuk...” – írják a szerkesztők. Valóban azok is, de ezek elfogadtatásáért ma keményen meg kell küzdeniük az irodalom-tanároknak, mivel a memotechnika a vizualitás korában igen-igen háttérbe szorult. Én úgy próbálom – a könyv nélkül tanulandó versek mellett – erősíteni, hogy a hetes tanuló jelentés helyett (a hiányzókat fölírja a táblára) négy sort mond fejből egy versből, s nekem a szerzőt meg kell nevezni. Jó "játék", mert fejleszti a memotechnikát, jelzi, hogy nem kémiaóra következik, s én, a tanár felelek először. Be kell vallanom, nem mindig sikeresen.

Mindkét jegyzék idegen a mai gyakorlatban. Mi ma a kronologikus fölépítés szerint haladva elkezdjük az irodalomtörténetet, -elméletet a Bibliával, s végezzük Esterházy Péterrel, Varró Dániellel. Eközben szólunk az antik és a Szabó Lőrincz-i szerelemről, a szimonidészi hazafiságtól a Radnóti Miklós-i és az illyési hazaszeretetig. Legalábbis az általam ismert négy-, ötosztályos középiskolában ez a gyakorlat.

Ugyanakkor nagyon rokonszenves a hajdani olvasmányokban az, hogy jobban építenek az életkori sajátosságokra (gyerekkor, család, ifjúság, szerelem sorrendben) az első osztálytól a nyolcadikig haladva. S ehhez a tematikához szorosan kapcsolódik a másik szempont, a műfaji építkezés a meséktől indulva a gyermekregényeken, történelmi regényeken át a drámáig (Az ember tragédiája, Csongor és Tünde), sőt két Riedl Frigyes monográfiáig (A magyar irodalom főirányai; Arany János).

Az egykori kötelezőek száma (60–70 között) legalább duplája a mainak, ami részben a főntebb írottakból következik talán. Hasonló eltérés tapasztalható – csak ellenkező előjellel – az egyetemes és a magyar irodalom tekintetében. Akkor alig haladta meg a kötelező olvasmányokban a világirodalmi művek száma a 10 százalékot, ma ez legalább háromszorosa az egykorinak, ami természetesen nagyobb nyitást jelentve nem föltétlenül negatívum.

Hasonló logikával építkezik a könyv nélkül tanulandó versek és prózai szövegek jegyzéke. A családról, hazáról írott dalszerű költeményeket, népdalokat kéri a 10-11 évesektől, majd ezeket a témákat kiteljesítik az elbeszélő költemények, ódák, himnuszok, eposz-részletek. A kötelezők második felében bővül a tematika a bűn és bűnhődés (Ágnes asszony), az Isten, a szerelem, az elmúlás gondolatkörével. A VIII. osztály memoritere mind tematikailag, mind műfajilag összefoglaló jellegű.

Igen okos pedagógiai megfontolásra vall, hogy a Himnusz és a Szózat első és utolsó versszakát kéri számon az I. osztályosoktól, s csak a III. osztályban kell tudni kívülről – a Nemzeti dallal együtt – a három nemzeti imánkat.

A mai gyakorlattól eltérve kiemelendő, hogy a memoriterek között egyetlen világirodalmi mű sincs. Ez részben a korral magyarázható, de nem példaértékű.

A jegyzékek tanulmányozása és mérlegelése hasznos lehet minden tanügyirányító és irodalomtanár számára. Ajánlom figyelmükbe!

MOHOS SÁNDOR

„...nem biztos, hogy használsz hazádnak és az emberiségnek, mikor alkotsz valamit; isteni kegyelem kell ehhez. De bizonyos, hogy használsz magadnak is, hazádnak és az emberiségnek is, ha mindennap időt adsz lelked művelésének, elolvasod a kivételes alkotó szellemek valamely művének egyik szakaszát, pontosan megismeresz egy igazságot, vagy ismeretet. Nem fontos, hogy sok író legyen egy közösségben, de fontos, hogy sok olvasó legyen. Nem fontos, hogy te szövegezd meg a szépet és igazat; fontosabb, hogy megismerjed.”

MÁRAI SÁNDOR: Füves könyv

„A lelki élet maradandó kincsei”

Két emberöltőnyi távolság, 62 év választ el az elém kerül oldalaktól, bekezdésektől, s mégis helyenként megdöbbenően friss szellem árad a mindössze három és fél soros bevezetőből: „nyomatékosan felhívjuk a tanulók figyelmét arra, hogy a könyvnelküli megtanulásra kijelölt verseket tanulják meg...., mert a magyar irodalomnak e gyöngyszemeit lelki életünk maradandó kincseiül szánjuk...” Ime a mindenkori irodalomtanítás gyémántmagja. Szövegeket, történeteket olvasunk, ismeretekre teszünk szert, szókincsünk gyarapszik, képzeletvilágunk gazdagodik, de a legfontosabb a lélekben zajlik. Az értékek kívánatos tétele, a magatartási minták, a kulturális örökség átvétele, az összefüggések felfedezése, az érzékenység, az együttérzés képességének, a „lélek iránytűjének” kiművelése, a „mi-tudatunk”, önképünk, világszemléletünk kiforrálása.

Az 1943-ban Karcag város Gimnáziumában használt, mai szemmel egyértelműen modern tankönyv két oldalnyi „tartalomjegyzéke” 10–20 százalékos húzással ma is vállalható.

Elsőként a kötelező olvasmányok jegyzékét fussuk át!

Herczeg Ferenc, Michaelis Karin, Ring B., Gyulai Pál, Csiky Gergely, Szigligeti Ede, Jósika Miklós vagy Kemény Zsigmond mai szemmel sem tűnik hibának, csupán feledhetőnek, elhagyhatónak. *Andersen, Grimm, Benedek Elek, Móra, Shakespeare, Sophokles, Mikes, Csokonai, Kölcsey, Vörösmarty, Arany, Petőfi, Madách, Jókai, Eötvös, Mikszáth, Móricz* és így tovább, mindenki a helyén van, *Kós Károly, Tamási Áron* pedig az akkori legfrissebb szellemet hozzák elénk.

S ami talán a legkorszerűbb: nem az irodalomtörténeti vagy poétikai szempont uralkodik a struktúrán, hanem azoknál jóval erőteljesebben érvényesül az életkori sajátosságok figyelembe vétele. A 11–12 évesek még nem eposzokat, hanem meséket, ifjúsági regényeket olvastak bizonyára nagyobb élvezettel, mint mai kortársaik a mai tankönyvek szövegeit. Csak a 13–14 éves korosztály ismerkedik a *Ludas Matyival, Mátyás királlyal, az Egri csillagokkal, A beszélő köntössel, a Korhadt fakeresztekkel, a Légy jó mindhaláliggal.*

A fenti összképet még karakteresebbé teszi a memoriterek felsorolása. Ma már pontosan tudjuk, hogy *Gyulai Pál, Szabolcska Mihály, Thaly Kálmán* szövegeinek,

„verseinek” klasszikussá minősítése a kor hangulatából következő, felejthető tévedés volt.

Felkavaróan ma is aktuális, „friss szél” a népdalok gyakorisága. Irodalomból kötelező! Miközben *Bartók Béla* és *Kodály Zoltán* hazájában, iskoláink többségéből már lassan maga az ének, zene mint tantárgy is csupán nyomokban létezik, eltűnőben van!

A döntően ma is tanított klasszikusok mellett nyomatékosan vannak jelen az akkor még (szinte) kortársnak minősülő *Ady Endre*, *Áprily Lajos*, *Babits Mihály*, *Juhász Gyula*, *Kosztolányi Dezső*, *Reményik Sándor*, és *Tóth Árpád* versei.

Mindent összevetve, pusztán a tartalomjegyzék böngészése nyomán határozott benyomásom szerint ez a könyv alapvetően nem irodalomtörténész, nem esztéta palánták „előnevelését” szolgálta, de valódi élményekkel, maradandó kincsekkel adott életreszóló ösztönzést az olvasói kedv, kíváncsiság megalapozásához, kialakításához.

Zárszóként csupán emlékeztetjük folyóiratunk olvasóit a nagyszerű agykutató *Freund Tamás* témánkat érintő megjegyzéseire, miszerint központi idegrendszerünk, intellektuális kapacitásunk, személyiségünk, jellemünk kialakulásában az irodalomnak (kitüntetett módon a memoritereknek), a zenének, s általában a művészeteknek hihetetlenül fontos szerepe van. Jómagam kételkedem, hogy legutóbbi tantervi változásaink, mai követelményrendszerünk és irodalmi tankönyveink szelleme vajon a karcagi könyvben megjelenő legjobb hagyományok folytatását, s egyúttal a kortárs, világhíres kutató véleményének megértését, elfogadását bizonyítják-é?

NAGY ATTILA

A tanulás „maradandó kincsei”: a memoriterek

A memoriterek a fejből való tudást, a kijelölt információk, tananyagok, ismeretek szöveg szerinti reprodukálását jelentik. Az efféle tudáshoz való hozzájutás a bevéendő anyag *isméltésével*, az ismeret memorizálásával lehetséges. A bevésés szerinti hű megőrzés, a bevésett és megőrzött anyag pontos reprodukálása így magában foglalja az emlékezetnek e megismerő funkciónak fő folyamatait, történeti teljességét. Ez a hű emlékezet. Helyén való értelmezéséhez három vonatkozását érdemes kiemelni: a történetit, a tanulási-fejlődését valamint a tudásteljesítményben betöltött szerepét.

Az ókori kultúrákban az emlékezet szerinti tudást oly nagy becsben tartották, hogy a megismerő funkciók élén az emlékezet állt. A régi görögöknél az istenség rangjára emelték, *Mnémoszüné* volt az emlékezet istennője. (Az emlékezeti folyamatokat mnémikus folyamatoknak is nevezik.) A nagy drámaíró *Aiszkülosz Prométheusszal* mondatja:

„Okoskodásuk legjavát, a számot is
javukra feltaláltam, s a betűvetést,
s a Múzsák anyja lett a hű Emlékezet.”

(Trencsényi-Waldapfel Imre fordítása)

A memoriteres tanulás különösen elterjedt módszer volt a középkorban, de tovább élt a rákövetkező századokban is. A keleti kultúrák oktatási rendszerében (pl. Japánban) ma is rangos helyen van.

A gyermekek tanulási képességének fejlődésében, különösen emlékezetük formálódásában igen nagy szerepe van a memoriteres tanulásnak. Az a mindennapi tapasztalat, hogy már kicsi korban szívesen tanulnak meg, s mondanak fel akár értelem nélkül is versikéket, mondókákat, utal az agyszövet ama tulajdonságára, hogy a szóinger erős nyomot, engramot hagy az agykéreg hallózónájában, amely a beszédmotorika erőteljes fejlődésével a kezdeteknél olykor visszhangszerűen (echolália) pontosan felidéződik. Ez az emlékezet alapképessége.

Serdülőkorban szerkezeti változás megy végbe az emlékezet alakulásában. A lényeglátó absztrakt gondolkodás fejlődésével a logikai emlékezet is fölerősödik, s a szövegtudással szemben – a tanulók szemében is – megnő a megértés és a tartalomtudás presztízse, összhangban az oktatási követelményekkel. Az emlékezet valamennyi formája működik, intrafunkcionális kapcsolataik azonban átrendeződnek: a képi és a formális (szószerinti) emlékezet az erősségi skálán lejjebb szorul, s az emlékezet jellegét az egyre jobban érvényesülő tartalmi-logikai emlékezet adja meg.

A továbbiakban az egyes megismerési folyamatok és mentális funkciók két központ, az emlékezet és a gondolkodás köré szerveződnek, majd felnőttkorra egy közös ún. mnemologikus rendszert alkotnak. Nemcsak az egyes megismerő funkciók alacsonyabb és magasabb formái (pl. észlelés → megfigyelés) között, hanem az egyes funkciók hasonló szintjei (pl. megfigyelés – logikai emlékezés – absztrakt gondolkodás) között is létrejönnek interfunkcionális viszonyok, kapcsolatok, s ezek egy közös rendszerként működnek. Ez a tendencia jellemző a „tanult ember” értelmi fejlődésére. Ahhoz azonban, hogy e magas funkcionális rendszer kialakuljon, az említett fő funkcióknak nem csupán fejlettnek, hanem egymással arányos szinten fejlettnek kell lennie.

Az eddigiek alapján kérdezhetjük, hol a helye, mi a szerepe a mai feldúsított tananyag elsajátítása során a memoriternek?

1. A memoriter *alapvető* mentális képességünk, melynek fejlesztése, szakszerű kiművelése kihat az emlékezet magasabb formáinak fejlődésére is. Különösen jó hatással van annak egyik legfontosabb tulajdonságára, a megőrzés-reprodukálás *pontoságára*, hiszen az emlékezet az egyik leghabilisabb, legpontosatlanabb megismerő funkciónk. Nem véletlenül ironizált a francia filozófus, *La Rochefoucauld* oly módon, hogy „mindenki az emlékezetére panaszkodik, senki sem az értelmére”. A memoritert úgy kell számon tartanunk, mint az emlékezet stabilizátorát.

Minden egyes funkciónk akkor fejlődik jól, ha valamennyi formáját fejlesztjük. Hogy dominánsan melyiket, az az életkortól, az oktatási céloktól, körülményektől függ. A memoriter emlékezetfejlesztő hatásáról lemondani, azt kihagyni ugyanúgy hiba lenne, mint differenciálás nélkül általános módszerként használni. (Hasonlatképpen: nemcsak a célirányos mozgásgyakorlatok fejlesztik és tartják karban az izomrendszert, a séta, a járkálás, a gyaloglás is stabilizáló hatással van a szervezetre.) A memoriter érvényességi köre behatárolt, a logikai emlékezeté úgyszólván határtalan. Előbbi helyi értékét a társadalom mindenkori információs és tudományos viszonyai, állapota határozza meg, kihatóan az oktatásra is.

2. Memoriterként kigyöngyözött gondolatokat, anyagokat, szövegeket érdemes és szokás feladni. Rögzítésükkel nemcsak tartalmi gazdagságot nyerünk, hanem olyan szellemi tulajdonságokat és képességeket is, amelyek szerzőik létrehozó erőfeszítései eredményeként mintegy „benne vannak” a műben. A memoriterek *ebben az értelemben is* nemes anyagot, „kincset” rejtenek magukban.

3. Nyelvi kincset is, hiszen ezek olyan nyelvi remeklések, amelyek a tartalmak mellett művészi élményt is nyújtanak. Páratlan lehetőség a tartalom és élmény összekapcsolására.

Az azonban bizonyos, ha csak egyszerűen mechanikusan adjuk fel a tanulóknak, s nem mutatunk rá értékeire, nem kérjük számon, nem használjuk, s ha nem úgy tekintünk rá, mint tudás-teljesítményre, akkor alatta maradunk didaktikai lehetőségeinek, átsugárzó hatásának. Érik az idő a memoriter új helyének és korszerű módszertanának kidolgozására.

NAGY LÁSZLÓ

Gondolatok a kötelező olvasmányok és a memoriterek listája kapcsán

Az impozáns terjedelmű listát végigböngészve a magyartanár először irigykedve gondol arra, hogy volt idő, amikor ennyit olvastak még a diákok. Milyen jó lenne, ha a ma felnövekvő generációknak is volna egy ilyen – jól körülhatárolható – közös kultúrkincse, „irodalmi minimuma”...

Második olvasatra azonban kételyek is megfogalmazódnak bennem mind a lista terjedelme, mind tartalma kapcsán.

Az első rögtön a világirodalom és a magyar irodalom aránya. A lista világirodalmi kitékintése a következő szerzők egy-egy művét tartalmazza: *Andersen, Defoe, Grimm, Amicis, Ring, Twain, Shakespeare, Szophoklész*.

A gimnázium – s különösen a II. világháború előtti nyolc osztályos gimnázium – felvállalt célja az értelmiségi elit képzése. De elképzelhető-e ez például *Homérosz, Dante, Goethe, Hugo, Flaubert* vagy *Tolsztoj és Csehov* műveinek ismerete nélkül? Vajon nem aránytalan-e, hogy a fent felsorolt (s megannyi más) világirodalmi hős helyett a tanulóknak *Gaál Mózes*től, *Jakab Ödöntől* egy-egy, *Rákosi Viktortól, Herczeg Ferentől* vagy *Baksaytól* több művet is el kell olvasniuk? Vajon mi indokolja, hogy a VI. osztályos gimnazistáknak *Shakespeare*-től a *Julius Caesarral* igen, de pl. a *Rómeó és Júliával* nem kellett megismerkedniük?

Ugyanez az aránytalanság tapasztalható a memoriterek listájánál. Megfigyelhető, hogy *Arany János* műveire koncentrikusan minden évfolyam anyaga visszatér, s itt valóban a magyar irodalom maradandó gyöngyszemeiről van szó. Ez a lista is tartalmaz ugyanakkor olyan elemeket, amelyeket ma már nem tartunk a magyar irodalom maradandó értékeinek. Napjaink műveltségcsomójához aligha tartozik hozzá, hogy idézni tudjunk *Amade László, Apáti Ferenc, Varga Gyula* vagy *Szabolcska Mihály* verseiből. Ugyanakkor *Babits Mihály* egyetlen megtanulandó verse a – messze nem az életmű csúcspontját jelentő – *Turáni induló*.

Ez is mutatja, hogy a lista – éppúgy, mint a történelmi kor, amelyben született – erősen ideológiai befolyásolt. Éppen ez mutatja az ilyen központi listák örök gyengéjét: az oktatáspolitikai irányítói a legkritikább esetben tudják függetleníteni magukat politikai elkötelezettségüktől (gondoljunk csak a későbbi korok *Illés Béla, Katajev* vagy *Gajdar*-olvasmányaira...)

SZONTAGH PÁL

Nemzeti műveltség – kötelező irodalom – memoriter

A Karcagi Református Gimnázium (1943/44.) évkönyvének Függeléke felsorolta a tanulók számára kötelezően előírt olvasmányok jegyzékét. Az előírt olvasmányok a nemzeti műveltséget és ezáltal a nemzeti érzelmek kialakítását szolgálták. Arra akarták nevelni az ifjúságot, hogy minél sokoldalúbban, tudatosabban ismerjék fel önmagukat magyarságukban, és azt értékek ismerjék el. Ez egyben a helyes öntudat kialakulásához is hozzájárult. Az egészséges hazaszeretet érzése útján az általános emberihez kívánták eljuttatni a fiatalokat.

A kötelező olvasmányok listája és főleg a könyv nélkül tanulandó versek és prózai szövegek mennyiség szempontjából soknak tűnnek, és nyilvánvalóan messze meghaladják a mai követelményeket.

A mai iskolakultúrában feltűnően hiányoznak a memoriterek, vagy ahogyan akkor nevezték „a könyv nélkül tanulandó versek és prózai szövegek”. A memoriterek hasznosságát nem lehet eléggé hangsúlyozni, azonban a Függelékben felsoroltak esetében ezek a megtanulandó szövegeknek többlet tartalmuk is van. A háborút követő határmódosítások következtében a határon kívül került magyarság számára sokszor csak a könyv nélkül megtanult ismeretek éllették a nemzeti hovatartozás érzését.

SZABÓ EMŐKE

